

1 הגמרא מביאה מעשה ממנו יש ללמוד מי הבוצע ומי המברך: רבי
 2 וירא חלש ו-חלה, על לגביה – נכנס אליו רבי אבהו לבקרו, קביל
 3 עליה – קיבל רבי אבהו על עצמו, שאי מהתפח – אם יתרפא קמינא
 4 חריף שקני' ו-הקטן והגון, חרוך השוקיים, הוא רבי זירא שכך היו
 5 מכנים אותו, עבדינא יומא טבא לרבנן – אעשה סעודה לתלמידים.
 6 התפח – הבריא רבי זירא. קיים רבי אבהו את קבלתו ועבד ו-עשה
 7 סעודתא לבניהו רבנן – סעודה לכל התלמידים, ואף רבי זירא עצמו
 8 השתתף בסעודה. כי מטא למשרי – כאשר הגיעה העת לבצוע את
 9 הפת, אמר ליה רבי אבהו לרבי זירא, לישרי לן מר – יתכבד מר
 10 ויציאנו בברכת המוציא ויבצע את הפת ויחלק ממנה לטועדים. אמר
 11 ליה רבי זירא לרבי אבהו, לא סבר לה מר להא – וכי אין מר סובר
 12 דין זה דרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, ממידת דרך ארץ שיהא פעל
 13 תפית פוצע, ועל כן עליך לבצוע, שהינך בעל הבית. ואכן קיבל רבי
 14 אבהו את דברי רבי זירא, ושרא להו – ובצע את הפת.
 15 בגמר הסעודה, כי מטא לברוי – כאשר הגיעה העת לברך ברכת
 16 המזון, אמר ליה רבי אבהו לרבי זירא, נכריף לן מר – יתכבד מר
 17 בברכת הזימון ויציאנו בברכת המזון. אמר ליה רבי זירא לרבי
 18 אבהו, לא סבר לה מר להא – וכי אין מר סובר את דינו דרב הונא
 19 דמן כבל ו-הבבלי, דאמר רב הונא, פוצע מברך – מי שכוויד לבצוע
 20 בתחילת הסעודה, הוא גם מזמין ומברך בסופה.
 21 הגמרא מבארת מה טעמו של רבי אבהו. שואלת הגמרא: ואיהו
 22 ו-הוא, רבי אבהו, שכיבד את רבי זירא בזימון, כמאן סבירא ליה –
 23 כדעת מי הוא סובר. משיבה הגמרא: רבי אבהו סובר כי הא
 24 ו-כמימרא זו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פעל
 25 תפית פוצע, ואורח מברך. וטעם דברים אלו, פעל תפית פוצע, כדו
 26 שפיצע ויתן מהפת לכל אחד מהאורחים פעין ופה – ביד רחבה.
 27 ואורח מברך, כדו שיברך את פעל תפית. ולכן היתה דעת רבי אבהו
 28 שאף שהוא זה שבצע, בכל זאת יברך רבי זירא לפי שהוא האורח.
 29 הגמרא מבארת מה היא ברכת האורח לבעל הבית. מבררת הגמרא:
 30 מאי מברך – מה היא הברכה שמברך האורח את בעל הבית. אומרת
 31 הגמרא: כך הוא מברך, ויהי רצון שלא יבוש פעל תפית פוצע היה
 32 ולא יבלם לעולם הפא, ופירושה, שלא יבוא לידי בוש בעולם הזה
 33 מחמת עוני, ולא לידי כלימה בעולם הבא מחמת עוונות שיהיו בידו.
 34 ורבי מוסף לה בברכה זו דברים אלו, ויצלח מאד ככל נכסיו
 35 ו-מטלטלין וכספים, ויהיו נכסיו ו-קרעותיו ונכסיו מוצלחים
 36 וקרובים לעיר – שבאופן זה יכול בעל הקרקע לראות ולדעת תמיד
 37 מה היא צריכתו. ואל ישלוט שמן לא כמעשי דדיו ולא כמעשי דדינו,
 38 ואל יודרך ו-לא יימצא ולא יזדמן. לא לפניו ולא לפנינו שום דבר
 39 הרהור תמא ועבירה ועין מעתה ועד עולם.
 40 הגמרא מבארת מה היא ברכת הזימון. אומרת הגמרא: עד היכן היא
 41 ברכת הזימון, הנאמרת דווקא בשלשה שאכלו וואם אכל אחד לבדו
 42 או שאכלו שנים אין אומרים אותה. נחלקו אמוראים בדבר, רב נחמן
 43 אמר, ברכת הזימון היא עד נכריף שאכלנו משלו, אבל ברכת הזון
 44 אינה חלק מברכת הזימון ונאמרת אף ביחיד. ורב ששת אמר, ברכת
 45 הזימון היא עד גמר ברכת הזון, וגם ברכת הזון צריכה שלשה, ואין
 46 מברכים אותה אם אכל רק אחד לבדו או שאכלו שנים.
 47 הגמרא דנה האם אפשר לתלות מחלוקת זו במחלוקת תנאים.
 48 שואלת הגמרא: נימא בתנאי – שמא נאמר שכבר נחלקו תנאים
 49 במחלוקת זו, דתני תנאי – שבברייתא אחת שנינו, ברכת הזימון
 50 פעמים שמספר ברכתיה שנים ופעמים שמספר ברכתיה שלשה,
 51 ותניא אידך – ובברייתא אחרת שנינו, פעמים שמספר ברכתיה של
 52 ברכת המזון שלשה ופעמים שמספר ברכתיה ארבעה, ויש לבאר
 53 במה נחלקו ברייתות אלו. ככרוזה – סברו מתחילה בני הישיבה,
 54 דבולי עלמא ו-שלדעת הכל ברכת הפזוב והמטיב לאו דאורייתא
 55 היא – אין חיובה מן התורה, ולכן אינה נכללת במנין הברכות
 56 שבברייתות. ומעתה, מאי – מה הוא ביאור סתירה זו, לאו פהא
 57 קמפילגי – האם לא נאמר שנחלקו הברייתות בנידון האמור, עד
 58 היכן ברכת הזימון, שמאן דאמר ו-מי שאמר שברכת המזון שתיים

59 ושלש, קסבר שברכת הזימון היא עד סוף ברכת הזון, לפיכך כאשר
 60 האוכלים הם שלשה ונתחייבו בזימון ברכת המזון היא של שלש
 61 ברכות וברכת הזימון עד הזון, ברכת הארץ, ובונה ירושלים, וכאשר
 62 הם פחות משלשה ברכת המזון שלהם היא של שתי ברכות וברכת
 63 הארץ, ובונה ירושלים. ומאן דאמר שברכת המזון שלש וארבע,
 64 קסבר שברכת הזימון היא רק עד נכריף שאכלנו משלו, ולפיכך
 65 כשאוכלים שלשה ומזמנים ברכת המזון היא של ארבע ברכות
 66 וברכת הזימון, וברכת הזון, ברכת הארץ, ובונה ירושלים, וכשהם
 67 שנים ברכת המזון היא של שלש ברכות וברכת הזון, ברכת הארץ,
 68 ובונה ירושלים.
 69 דוחה הגמרא: לא, אין הכרח לומר שנחלקו התנאים במחלוקת
 70 האמוראים מהי ברכת הזימון, אלא רב נחמן מתריץ את דברי
 71 התנאים בשתי הברייתות למעמיה – לפי שיטתו, ששניהם סוברים
 72 כמותו שברכת הזימון היא רק עד נכריף ורב ששת מתריץ את דברי
 73 התנאים למעמיה – לפי שיטתו, ששניהם סוברים כמותו שברכת
 74 הזימון היא עד סוף ברכת הזון.
 75 ומבארת הגמרא: רב נחמן מתריץ את דברי התנאים בשתי הברייתות
 76 למעמיה – לפי שיטתו, כיצד, דבולי עלמא – ששתי הברייתות
 77 סוברות שברכת הזימון היא עד נכריף, ועל כן מאן דאמר – התנא
 78 ששנה את הברייתא שברכת המזון שלש וארבע, שפיר – דבריו
 79 מתיישבים לדעה זו בפשטות, שכאשר אין זימון ברכת המזון שלהם
 80 היא של שלש ברכות וברכת הזון, וברכת הארץ, ובונה ירושלים,
 81 וכשהם שלשה שיש ביניהם זימון הרי כאן ארבע ברכות, שנוספה
 82 להם לברכת המזון גם ברכת הזימון, וכאמור לעיל. ומאן דאמר –
 83 והתנא ששנה את הברייתא שברכת המזון שתיים ושלש, כיצד
 84 יתיישבו דבריו לדעת רב נחמן, אמר לה רב נחמן, תבא – בברייתא זו,
 85 כברכת פועלים עסקינן ו-אנו עוסקים, שתקנו חכמים לפועלים
 86 העושים מלאכה לבעל הבית, שיברכו את ברכת המזון באופן קצר
 87 בכדי שלא יפסידוהו, וברכתם כוללת רק שתי ברכות. דאמר מר
 88 לעיל (טו), סודר ברכת הפועל היא שפוחת בברכת הזון ואומרה
 89 כולה, ואחר כך ממשיך בברכת הארץ וכולל את ברכת בונה
 90 ירושלים, ואחר הברכה השלישית כברכת הארץ, וחזות בברכת
 91 הארץ וחזור למלאכתו. נמצא ששני פועלים שאכלו, כיון שאין
 92 ביניהם זימון ברכת המזון שלהם היא של שתי ברכות והזון, וברכת
 93 הארץ המורחבת, וכשהם שלשה נוספה להם ברכת הזימון והרי כאן
 94 שלש ברכות.
 95 רב ששת מתריץ את דברי התנאים בשתי הברייתות למעמיה – לפי
 96 שיטתו, כיצד, דבולי עלמא – ששתי הברייתות סוברות שברכת
 97 הזימון היא עד תנן את הכל, ועל כן מאן דאמר – התנא ששנה את
 98 הברייתא שברכת המזון שתיים ושלש, שפיר – דבריו מתיישבים
 99 לדעה זו בפשטות, שכשיחיד אוכל או כששנים אוכלים הרי שברכת
 100 המזון שלהם היא רק שתי ברכות וברכת הארץ, ובונה ירושלים,
 101 וכשהם שלשה מתוספת להם ברכת הזימון והכוללת את ברכת הזון
 102 והרי כאן שלש ברכות. ומאן דאמר – והתנא ששנה את הברייתא
 103 שברכת המזון שלש וארבע, קסבר שברכת הפזוב והמטיב
 104 דאורייתא היא – חיובה מן התורה, ולכן כשמנה את הברכות
 105 שבברכת המזון מנה אף את ברכת הטוב והמטיב. נמצא שכשאין
 106 זימון ברכת המזון היא של שלש ברכות וברכת הארץ, ובונה
 107 ירושלים, והטוב והמטיב, ובשלשה שנוספה להם ברכת הזימון הרי
 108 כאן ארבע ברכות.
 109 הגמרא מוכיחה שברכת הטוב והמטיב אינה מן התורה: אמר רב
 110 יוסף, תדע ו-הא לך ראייה דברכת הפזוב והמטיב לאו דאורייתא,
 111 שהרי חכמים תקנו שיהיו פועלים עוקרים אותה – שהפועלים אינם
 112 מברכים ברכת הטוב והמטיב, כיון שעליהם להזדרז ולחזור למלאכת
 113 בעל הבית, ואם היה חיובה מן התורה לא היו חכמים מתקנים לעקור
 114 דבר מן התורה.
 115 הוכחה נוספת: אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה
 116 ו-בשמו דרב, תדע ו-הא לך ראייה דברכת הפזוב והמטיב לאו

קכד

המשך ביאור למס' ברכות ליום ראשון עמ' א

1 דְּאוֹרֵייתָא, שְׁהָרִי פּוֹתֵחַ בָּהּ בְּכָרוֹךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
2 וְכו' וְאֵין חוֹתֵם בָּהּ בְּכָרוֹךְ, בְּדַתְנִיָּא – כִּפִּי שְׁשַׁנִּינוּ בְּבֵרִיתָא, כָּל
3 הַבְּרָכוֹת כּוּלָן פּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּכָרוֹךְ וְחוֹתֵם בָּהֶן בְּכָרוֹךְ, מִשּׁוֹם שֶׁצָּרִיךְ
4 לְהַזְכִּיר שְׁבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם בֵּין בִּפְתִיחַת הַבְּרָכָה וּבֵין בַּחֲתִימָתָהּ, חוּץ
5 מִבְּרַכַּת הַפִּירוֹת הַנֶּאֱמָרֶת קוּדָם הָאֲכִילָה, וּבְרַכַּת הַמְּצוֹת הַנֶּאֱמָרֶת
6 קוּדָם קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת, כִּגּוֹן 'לְהַתְּעַטֵּף בְּצִיצִית' ו'עַל נְטִילַת לּוּלָב',
7 וּבְרַכַּת הַסְּמוּכָה לְחֻבְרָתָהּ כִּגּוֹן אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבַת־פִּילַת שְׁמוּנָה

8 עֲשֶׂרָה, וּבְרַכָּה אַחֲרוֹנָה שְׁבִקְרִיאתָ שְׁמַע, וְהֵן בְּרַכַּת 'אֲמַת וַיְצִיב'
9 שֶׁבִשְׁחֲרִית וּבְרַכַּת 'אֲמַת וְאֲמוּנָה' שֶׁבְּעֶרְבִית. שֶׁבְּרָכוֹת אֵלוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ
10 שִׁיִּצְאוּ מִן הַכֹּלֵל, יֵשׁ מֵהֶן שְׁפּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּכָרוֹךְ וְאֵין חוֹתֵם בָּהֶן
11 בְּכָרוֹךְ, כִּגּוֹן בְּרַכַּת הַפִּירוֹת וְהַמְּצוֹת, שֶׁמְזַכִּירִים בָּהֶן עֲנִין אֶחָד,
12 הוֹדָאָה לַה' עַל הַפְּרִי אוֹ עַל הַמְּצוּוֹה שֶׁנֶּתַן לָנוּ, בְּלֹא תוֹסַפֵּת תַּחֲנִינָה אוֹ
13 דְּבֵרֵי רִיצוּי, וּבֵאלוֹ דֵּי שֶׁמְזַכִּיר שְׁבָחוֹ שֶׁל מְקוֹם בִּפְתִיחַת הַבְּרָכָה,

59 לְמַעַלְהָ הַיָּמֵנוּ - מטתו לצד מראשותיו של גדול, וּשְׁלִישִׁי לֹא
60 בחשיבות מסב לְמַטָּה הַיָּמֵנוּ - לצד מרגלותיו של גדול, שראשו
61 סמוך לרגליו של גדול.
62 רב ששת מקשה על סדר זה: אָמַר לִיה רִישׁ גְּלוּתָא, למנהג הפרסיים
63 שהשני בחשיבות מסב למעלה מראשו של גדול, וְכִי פְּעִי אֲשַׁתְּעוּי
64 בְּהִדְיָה - וכשירצה הגדול בשעת ההסבה לדבר עם השני, לא יוכל
65 לעשות כן אם לא שְׁתַּרְרִין תְּרוּצֵי וְיָתִיב - שהוא מיישר עצמו
66 ומודקף ויושב על המטה, וּמִשְׁתַּעֵי בְּהִדְיָה - ורק כך יוכל לדבר עמו,
67 שכן בעודו מוטה על המטה פניו אינם לצד הסועד עמו ואיך ידבר
68 עמו. וכיון שכן הלא טוב הוא לגדול שהשני לו ישב למטה הימנו,
69 וכך פניו של גדול מופנות אליו וישמע השני דבריו מבלי שהגדול
70 יצטרך ליישר עצמו. אָמַר לִיה רִישׁ גְּלוּתָא לרב ששת, שְׂאֵנִי פְּרָסְאֵי
71 שכל דבריהם ברמז הן ומבינים איש את רעהו בלא דיבור, ואף כאן
72 אפשר דְּמַחְוֵי לִיה פְּמַחוּג - שהגדול ידבר עם השני ברמיזה על ידי
73 תנועות ידיו ואצבעותיו, וכיון שכן יכול הגדול להשאר מוטה על
74 מטתו וכשירצה לדבר עם שני יראה לו דרך רמיזה.
75 הוסיף רב ששת ושאל את הריש גלותא: כיצד הפרסיים נוהגים בענין
76 מִיָּם רְאִשׁוֹנִים שנוטלים לידים קודם הסעודה, מְהִיבֵן מִתְּחִילִין - מי
77 אצלם נוטל ראשון. אָמַר לִיה הַרִישׁ גְּלוּתָא, שמנהגם להתחיל מן
78 הַגְּדוֹל. תמה רב ששת ושאל, היֵאָר רָאוּי שֵׁיִשֵׁב גְּדוֹל וְיִשְׁמָדוּ דִּיּו
79 עַד שְׁנֹמְלִין בּוֹלֵן. אָמַר לִיה הַרִישׁ גְּלוּתָא לרב ששת, שלפי מנהגם
80 לְאִלְתָּר מִיְיָתוּ תִבָּא קַמֵּיהּ - מיד כשנטל ידיו מביאים לפניו את
81 שולחנו ומתחיל באכילה.
82 עוד הוסיף רב ששת ושאל לריש גלותא: מִיָּם אֲחֶרֶזִּינִים שבגמר
83 הסעודה, מְהִיבֵן הַפְּרָסִיִּים מִתְּחִילִין. אָמַר לִיה הַרִישׁ גְּלוּתָא,
84 שמנהגם במים אחרונים להתחיל מן הַקָּטָן. ואף על מנהג זה תמה רב
85 ששת, וְגְדוֹל יָתִיב וְיָדִיו מוֹזְהָמוֹת - האם ראוי שישב וימתין כך
86 כשידיו מוזהמות עַד שְׁנֹמְלִין בּוֹלֵן. אָמַר לִיה הַרִישׁ גְּלוּתָא, לֹא
87 מְסַלְקֵן תִּבָּא מִקַּמֵּיהּ עַד דְּנִמְטֵי מִיָּא לְנַבְיָה - לא מסלקים מלפניו
88 את שולחנו עד שיגיעו אליו עם הכלי של המים אחרונים, שבעוד
89 שהוא אוכל מקדימים האחרים ונוטלים ידיהם, ולאחר שנטלו פוסק
90 מלאכול ומסלקים מעליו את השולחן ונוטל מים אחרונים, נמצא
91 שלא הוצרך להמתין בעוד ידיו מוזהמות.
92 רב ששת מביא ברייתא כיצד צריכים לנהוג בענינים אלו: אָמַר רַב
93 שְׁשֵׁת, והשיב לריש גלותא הסובר כמנהג הפרסיים, אָנָּא מִתְּנִיתָא
94 וְיַעֲנָא - אני יודע את דברי הברייתא בענין מנהגי סעודה ואני נוהג
95 כמובא בברייתא, דְּתִנְיָא - ששינינו בברייתא, בְּיַצֵּד כֶּרֶד הַסְּבָה, בְּזַמֵּן
96 שְׁהֵן שְׁתֵּי מַטּוֹת - שהמסובים הם שני בני אדם, שהסבתם היא על
97 שתי מטות, גְּדוֹל מְסַב בְּרָאשׁ - כלומר מסב תחלה, וְשֵׁנִי לֹא
98 בחשיבות מסב לְמַטָּה הַיָּמֵנוּ - למרגלותיו, שאם הוצרך גדול לדבר
99 עם השני לא יחזיק צריך להודקה. בְּזַמֵּן שְׁהֵן שְׁלֹשׁ מַטּוֹת דְּהִינּוּ שֵׁם
100 שלשה סועדים, אַזִּי הַגְּדוֹל שְׁבַח מְסַב בְּרָאשׁ, וְשֵׁנִי לֹא בחשיבות
101 מסב לְמַעַלְהָ הַיָּמֵנוּ - לצד מראשותיו של גדול, וּשְׁלִישִׁי לֹא בחשיבות
102 מסב לְמַטָּה הַיָּמֵנוּ - למרגלותיו של גדול, ואם רצה הגדול להגיד
103 דבר מה יאמרנו לשלישי לו.
104 עוד שינונו בברייתא: מִיָּם תְּרַאשׁוֹנִים מִתְּחִילִין מִן הַגְּדוֹל - שהגדול
105 נוטל ידיו ראשון, ומיד כשנטל מביאים לפניו את שולחנו ומתחיל
106 באכילה וְבוֹבֵה היה מנהגם כמנהג הפרסיים. וממשיכה הברייתא,
107 מִיָּם אֲחֶרֶזִּינִים מהיכן מתחילים, בְּזַמֵּן שְׁהֵם [המסובים] מְשִׁיבָה,
108 מִתְּחִילִין מִן הַגְּדוֹל - הוא נוטל תחילה, וּבְזַמֵּן שְׁהֵם מֵאָה סוּעֵדִים,
109 ולא דווקא מאה אלא כל שהם יותר מחמשה, מִתְּחִילִין מִן הַקָּטָן
110 היושב בסוף, שגנאי הוא שישלוקו השולחן מלפני הגדול כשיטול ידיו,
111 וימתין שם יושב ובטל עד שישלוקו כולם, ואין מסלקין שלוחן מלפני
112 הגדול עַד שְׁמִינְעִים הַמִּים אֲצֵל הַמְּסוּבִים הַסְּמוּכִים לַגְּדוֹל, שיחד
113 עמו נותרו רק הַמְּשִׁיבָה שְׁעִידִין לא נטלו, וְחֹזְרִין וּמִתְּחִילִין מִן הַגְּדוֹל,
114 שהוא נוטל תחילה להם.
115 הברייתא ממשיכה בסדר המים אחרונים כשמגיעים לחמשה:
116 וְלִמְקוֹם שְׁפָסִים אֲחֶרֶזִּינִים חֹזְרִין - לאחר שסיימו המסובים ליטול

1 וְיֵשׁ מִהֵן שְׁחֹתֵם כְּהֵן כְּרִיבֵן וְאִין פּוֹתֵת כְּרִיבֵן, כגון ברכה
2 הסמוכה לחברתה, שהפתיחה שבברכה ראשונה פוטרת גם את זו.
3 וְכֵן הַטּוֹב וְהַמְּטִיב שבברכת המזון פּוֹתֵת בה כְּרִיבֵן וְאִין חֹתֵם בה
4 כְּרִיבֵן. מדייקת הגמרא: מכך שהטוב והמטיב פותח בה בברוך אף
5 שהיא סמוכה לבונה ירושלמי, מְכַלְל - משמע דְּבִרְכָה פְּנִי עֲצֻמָּה
6 היא ואינה מדאורייתא, שאילו היתה מדאורייתא היו מתקנים אותה
7 בנוסח ברכה הסמוכה לחברתה ולא היתה פותחת בברוך, אלא
8 בהכרח שהיא מדרבנן, ולא נתקנה על המזון אלא על קבורת הרגוי
9 ביתר, וכדלהלן (מתח).
10 עוד ראייה שברכת הטוב והמטיב אינה מן התורה: וְאָמַר רַב נְחֵמָן כִּר
11 יִצְחָק, תַּדַּע ו-הא לך ראייה דְּהַטּוֹב וְהַמְּטִיב לֹא דְּאִוּרֵי תַא, שְׁחֵרִי
12 מוכח מהברייתא להלן שלדעת רבי עקיבא עוֹקְרִין - אין אומרים
13 אוֹתָהּ בְּבֵית הָאֲבֵל. בְּדִתְנִיָא בברייתא שבענין ברכה רביעית של
14 ברכת המזון, מָה הֵם אוֹמְרִים בה כשהיא נאמרת בְּבֵית הָאֲבֵל, תנא
15 קמא אומר, אומרים כְּרִיבֵן הַטּוֹב וְהַמְּטִיב בנוסח שבו נאמרת כל
16 פעם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בבית האבל אומרים כְּרִיבֵן דִּיין הַאֲמַתָּה.
17 ומקשה הגמרא. האם לדעת תנא קמא הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אין - כן
18 אומרים אותו בבית האבל, ואילו דִּיין הַאֲמַתָּה לא אומרים. אָלָא
19 בהכרח אִימָא - אמור שכונתו לומר אֵף הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, שאומרים
20 שם 'גם הטוב והמטיב וגם' דִּיין האמת, ומכך שלתנא קמא אומרים
21 את שניהם, מוכח שרבי עקיבא שחולק אומרים רק דִּיין האמת, והרי
22 ראייה שהטוב והמטיב אינה מדאורייתא, שאילו היתה מדאורייתא
23 כיצד סובר רבי עקיבא שעוקרין אותה בבית האבל לומר רק דִּיין
24 האמת.
25 הגמרא מביאה את נוסח ברכת הטוב והמטיב בבית האבל: מַר וּמְרָא
26 אִיְקָלַע - הודמן לְבִי רַב אִשִּׁי, אִיתְרַע בֵּיה מְלִתָא ו-אירע אצלו דבר
27 מת בנו. ובברכה רביעית שבברכת המזון, פְּתַח וְכִרִיבֵן ברכת אבלים,
28 ואמר, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, אֵל
29 אֲמַתָּה, דִּיין אֲמַתָּה, שׁוֹפֵט כְּצֶדֶק לֹקַח נַפְשׁוֹת בְּמִשְׁפַּט וְשִׁלְטָן
30 בְּעוֹלָמוֹ לְעוֹשׂוֹת בּוֹ בְּרַצְוֵנוּ בִּי כָּל דְּרָבִיו מִשְׁפַּט, שְׁחַבֵּל שָׁלוֹ
31 וְאִנְחֵנו עִמּוֹ וְעִבְרִיו, וּבְכַל אִנְחֵנו חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְכַרְבוֹ, גְּדוֹר
32 פְּרִצוֹת בְּיִשְׂרָאֵל הוּא יְגַדֵּר אֶת הַפְּרִצָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל לְחַיִּים.
33 הגמרא חוזרת לדיני זימון, ושואלת: לרב ששת (לעיל ע"א) שברכת
34 הזימון היא עד הון את הכל, ויחיד מתחיל מברכת הארץ, מה יהיה
35 דינו של המצטרף עם חבריו לזימון לפי שקדמו וסיימו סעודתם לפניו
36 ולאחר הזימון חזר לאכול, לאחר שסיים כשבא לברך, לְהִיבֵן - לאיזו
37 ברכה מברכות המזון הוא חֹזֵר, האם לתחילת ברכת הון כדִּין אחד
38 משלשה שאכלו שהם חייבים בברכת הון, או מאחר שיצא ידי חובת
39 זימון וכבר שמע את ברכת הון מפי המזמן מעתה ואילך הוא ביחיד
40 שאכל ומתחיל מברכת הארץ. נחלקו אמוראים בדבר, רַב וְיָבִד
41 מְשִׁיבָה דְּאִבְיֵי אָמַר, חֹזֵר לְרָאשׁ - לתחלת ברכת הון, שכן כאמור
42 תחילת סעודתו היתה בשלשה והרי כבר נתחייב בברכת הון. וְרַבְּנָן
43 אָמְרִי, לְמַקּוֹם שְׁפָסִק - דהיינו לברכת הארץ, שכבר יצא ידי חובת
44 זימון ואף שמע ברכת הון ומעתה ואילך הוא ביחיד שאכל. מסיקה
45 הגמרא: וְהַלְבָּתָּא לְמַקּוֹם שְׁפָסִק, ויתחיל ברוך אתה ה' אלהינו מלך
46 העולם שהנחלת לאבותינו וכו'.
47 הגמרא עוברת לדון בדרכי מוסר ודרך ארץ הנוהגים בסעודה: אָמַר
48 לִיה רִישׁ גְּלוּתָא לְרַב שְׁשֵׁת, אֵף עַל גַּב דְּרַבְּנָן קָשִׁישִׁי אֲתוּן - אף
49 שהנכם תלמידי חכמים ויודעים אתם בטיב מנהגי הסעודה, פְּרָסְאֵי
50 בְּצִרְכֵי סְעוּדָה בְּקִיָּא מִיְיָבוּ - הפרסיים בקיאים במנהגי סעודה
51 יותר מכם. כלומר, ואני נוהג כמותם.
52 וכיצד היה מנהג הפרסיים, בְּזַמֵּן שְׁהֵן שְׁתֵּי מַטּוֹת - שהמסובים הם
53 שני אנשים שהסבתם היא על שתי מטות וכל אחד על מטה בפני
54 עצמה, אַזִּי גְּדוֹל מְבִינֵיהֶם בחשיבותו, מְסַב בְּרָאשׁ - מסב תחלה,
55 וְשֵׁנִי לֹא בחשיבות הסועד בחברתו, מסב לְמַעַלְהָ הַיָּמֵנוּ - מטתו לצד
56 מראשותיו של גדול. וּבְזַמֵּן שְׁהֵם שְׁלֹשׁ - שלשה בני אדם המסובים
57 על שלש מטות, גְּדוֹל מְסַב בְּאֲמָצַע, שכבוד הוא לו שתהא מטתו
58 עומדת בין מטות השנים הסועדים עמו, וְשֵׁנִי לֹא בחשיבות מסב

המשך ביאור למס' ברכות ליום ראשון עמ' ב

1 והגיעו לחמשה שנתרו, אותו אחד מהחמשה שכבדוהו ליטול
2 ראשון, לְשֵׁם בְּרָכָה חוֹזְרֵת – הוא מברך ברכת המזון, ואם נטל הגדול
3 ראשון לחמשה, הוא מברך, ואם צוה הגדול לאדם אחר שיטול קודם
4 לו, האחר מברך. ומסיימת הגמרא, שהלכה זו שנאמרה בברייתא
5 מְסִייע לִיה לְרַב, דְּאָמַר רַב תְּיֵיא פֶּר אֲשֵׁי אָמַר רַב, כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו
6 בְּאַחֲרוֹנָה תְּחִלָּה – מי שנוטל ידיו תחילה לחמשה האחרונים, הוּא
7 מְזוּמָן לְבִרְכָה – הוא המכובד לברך ברכת המזון.
8 מביאה הגמרא מעשה שבו מתבאר הטעם לדין זה: רַב וְרַבִּי תְיֵיא
9 הָווּ יְתָבִי בְּסַעוּדָתָא קָמִיה דְּרַבִּי – היו יושבים בסעודה לפני רבי.
10 כאשר הגיעו לסוף הסעודה אָמַר לִיה רַבִּי לְרַב, קוּם מְשִׁי יָדָךְ –
11 קום ונטול את ידיך למים אחרונים, תְּזַיֵּיה דְּקָא מְרִיתָת – ראה רבי

12 חייא שאחו ברב פחד, שחשש רב שציוהו רבי ליטול משום שראה
13 שידיו מלוכלכות, או שמא האריך באכילה יותר מדאי. אָמַר לִיה רבי
14 חייא לרב, פֶּר פְּחִיתִי – בן גדולים, עֵינִין פְּבִרְכַת מְזוּמָא קָאמַר לָךְ –
15 בזה שאמר לך ליטול ידיך נתן לך רשות לברך ברכת המזון, ולכך
16 הקדימך בנטילה כדי שתהא מעיין בברכת המזון.
17 הגמרא מביאה שפעמים שאין לו לאדם לכבד את הגדול ולהקדימו:
18 תְּנִנו רַבָּנָן, אִין מְכַבְּרִין את הגדול לומר לו תהיה אתה קודם, לֹא
19 פְּדִרְכִים – הולכי דרכים שנפגשו בדרך שבין עיר לעיר, לא יאמר
20 האחד לגדול הימנו ההולך מאחוריו לך לפני. וְלֹא פְּגִשְׁרִים –
21 כשעוברים על גבי הגשר אין לכבד את הגדול שיעבור לפניו, והטעם
22 לפי שהוא מקום סכנה, ואין לכבד מקום סכנה.